

NAGYHÁZI Bernadette

Magyar Agár- és Élettudományi Egyetem

Neveléstudományi Intézet

ORCID: 0000-0001-6190-2700

e-mail: b.knagyhazi@gmail.com

Én, te, ő Képes meseregény a nyelvtan tanításában

Varga Katalin *Én, te, ő* című képes meseregénye 1973-ban jelent meg a Móra Kiadónál. Az első megjelenést számos újabb követte, többségében a Móránál (1978, 1982, 1987, 1993, 2013, 2015, 2016, 2018, 2019), illetve a Santosnál 2005-ben és 2006-ban. Ez a többszöri, az utóbbi időben szinten évenkénti megjelenés arra utal, hogy a közel ötvenéves meseregénynek, amely a 8–10 éves tanulók nyelvtanításának segítségét, támogatását, de emellett anyanyelvi kompetenciájuk, logikai gondolkodásuk, metanyelvi kompetenciájuk fejlesztését is szolgálta, ma is van létjogosultsága.

A jelen írás bemutatja a meseregény koncepcióját, a meséből a konkrét ismeretekhez átvezető képeket és képsorozatokot. Emellett kritikai elemzésnek veti alá a közvetített nyelvelméleti tartalmat, a kapcsolódó feladatokat, illetve ismerteti egy empirikus kutatás eredményeit arról, hogy az idősebb és fiatalabb generációhoz tartozó pedagógusok felhasználják-e a tanórai felkészülésben, a tanórán, esetleg azon kívül Varga Katalin – önmagában is izgalmas, képsorozatokkal kiegészített – meseregényét.

Kulcsszavak: nyelvtanítás, meseregény, képregény, módszertan

Témafelvetés

Varga Katalin *Én, te, ő* című képes meseregénye 1973-ban jelent meg a Móra Kiadónál. Az első megjelenést számos újabb követte, többségében a Móránál (1978, 1982, 1987, 1993, 2013, 2015, 2016, 2018, 2019), illetve a Santosnál 2005-ben és 2006-ban. Ez a kötet a mai napig megtalálható minden iskolai és városi könyvtár polcain, és a közösségi oldalakon rendszeresen fellelhető személyes – nosztalgikus – megemlékezések is igazolják, hogy a pedagógusok még mindig jól emlékeznek, szeretettel gondolnak erre a meseregényre.

Ez utóbbi jelenség keltette fel a figyelmet arra, hogy mi lehet a közel ötvenéves meseregény titka. Valós jelenségről, vagy elszórt megjegyzésekről van-e szó. Egyáltalán, van-e létjogosultsága ennek a könyvnek a mai pedagógiai gyakorlatban, előveszik-e a most, a 21. század harmadik évtizedében tanító pedagógusok; ha igen, miért, ha nem, miért nem.

A jelen írás bemutatja a meseregény koncepcióját, a meséből a konkrét ismeretekhez átvezető képeket és képsorozatokot, illetve kritikai elemzésnek veti alá a közvetített nyelvelméleti tartalmat, a kapcsolódó feladatokat. Az írás második része ismerteti a könyv ismeretere és órai felhasználására vonatkozó empirikus kutatás eredményeit is.

A meseregény

Varga Katalin meseregénye nyelvtani tanmese, amely a szófajok birodalmába vezet. Képzelt világba, amely tele van olyan figurákkal, akik a múlt század 70-es, 80-as éveiben a gyerekek érdeklődésére tarthattak számot. Főhősei a Hókusz-Pókusz cirkusz tagjai: két iker, Pitt és Patt, a bohócok, valamint két oroszán, Dinó és Dóró, a két artista. A történet in medias res kezdődik: a bevezető mondat után azonnal megtaláljuk a meseregény egyik legérdekesebb innovációját, az interaktivitást. A mese első két eseményét (hajótörés és Dóró elrablása) az író nem fejt ki, csak sejteti, illetve képekbe önti, így a tanulók aktív részesei lesznek a történetírásnak: az olvasók hat képből álló sorozat segítségével fejtik meg, mit cselekedtek a szereplők, illetve mi történt. Így alkot egységet a meseregényben kép és szöveg: a mesében több ponton eseményképek – ha úgy tetszik, képregények – helyettesítik a szöveget, amelyek segítségével találhatják ki a gyerekek a történet egy-egy izgalmas részletét.

A hajótöröttek első állomása a Szerkentyű sziget; a fejezet apróbb-hosszabb eseménymozaikokat tartalmaz, melyeket képsorok, rejtvények, betűábrák, nyelvi feladványok, képes szómagyarázatok, rokon értelmű szócsokok, nyelvtanversek, betűjátékok, betűhálók, a nyelvi elemeket, illetve helyesírási szabályokat magyarázó, összefoglaló képek, ábrák egészítik ki, de úgy, hogy ezek is a kaland részei. S miközben haladunk előre a történetben, hajóznak egyik szigetről a másikra, újabb és újabb – megszemélyesített – szófajokkal ismerkedünk meg.

Nyelvtani tartalmát tekintve a mese a nagy szófajokkal (ige, főnév, melléknév) kezdi az ismerkedést. A melléknévvel együtt ismerteti a melléknévi igeneveket is, ami a rendszer szintjén ma nem elfogadható. A következő kalandban a névmások tűnnek fel (első sorban a személyes és a mutató névmás), de ebben az esetben a rendszer korántsem teljes. Az utolsó szigetek a névutókkal és a számnevekkel találkozunk, itt azonban jóval kevesebb a magyarázat, ábra és feladat, mint a nagy szófajok esetében.

A bemutatott nyelvi anyag nagy része ma is helytálló, de nagyon hiányos. Még azok a részek, amelyek a leginkább rétegzettek és részletesek, sem tartalmazzak minden olyan elemet, amelyet a mai nyelvleírás elfogad, és amelyek a mai alsó tagozatos anyanyelvi nevelésben is megjelennek. Ilyen például az igék esetében a jelentés alapú csoportosítás, amelyből hiányoznak az állapotigék (fél, megijed stb.); a feltételes mód hiánya; a főneveknél a tulajdonnevek rendszerének hiánya; a birtokos személyjelek hibás megnevezése, vagy a melléknévi igenevek már említett egybeomlása a melléknévvel.

A könyv több értelemben sajátos és egyedülálló. A kortárs gyermekirodalomban Bosnyák Viktória könyvei foglalkoznak nyelvtani témákkal (például *A sirály a király?* 2006; *Ezt nevezem!* 2017; *A nagy szókincsrablás* 2019; *Amikor kivirágzott a fánkánk* 2022 stb.), amelyek játszva tanítanak nyelvtani-helyesírási ismereteket, a gyerekekhez közel álló történetekbe ágyazva. Bár a jelen dolgozatnak nem célja, hogy a kortárs magyar irodalomban nyelvtani témákkal foglalkozó köteteket elemezze, tüzetesebb egybevetés nélkül is megállapítható, hogy Varga Katalin meseregénye, bár jóval régebbi, bizonyos értelemben meghaladja ezeket a regényeket, mivel nemcsak önmagában is olvasható – interaktív – kalandmese, hanem vállaltan „tankönyv” is: nyelvtanverseket tartalmaz sok-sok példával és élvezetes nyelvi humorral egy-egy, főként helyesírási ismeret ábrázolására, de emellett táblázatokkal, képekkel, ábrákkal magyaráz grammatikai elemeket, jelenségeket. A szó legjobb értelmében foglalkoztat, mégsem munkatankönyv: nem szükséges hozzá írás, nem kell külön füzet, rejtvényei többsége szóban megoldható, így valóban játékká teszi a tanulást.

Mindezek alapján jogos a kérdés: van-e létjogosultsága egy ilyen sokrétű, sokféle szöveget és nyelvi feladatot tartalmazó tanmesének – vagy egyes részeinek – a mai mindennapi nyelvtanítási gyakorlatban.

A kutatás

Varga Katalin képes meseregénye több generáció számára – legyenek kisdíjak vagy pedagógusok – meghatározó élmény lehetett a közösségi oldalak magyartanítással kapcsolatos csoportjainak megfigyelése alapján. Így egy empirikus kutatással igyekeztem válaszokat találni a könyvvel kapcsolatos kutatási kérdéseimre.

K1: Ismerik-e a ma tanító pedagógusok Varga Katalin könyvét?

K2: Alkalmasnak találják-e az iskolai felhasználásra?

K3: Megfeleltethető-e a könyv tartalma a mai tananyagoknak?

K4: Milyen részeit és milyen fejlesztésre alkalmazzák a pedagógusok?

K5: Alkalmazzák-e a pedagógusok a képsorozatot szövegalkotásra?

A kutatás eszközeül összeállítottam egy 15 kérdésből álló kérdőívet (Melléklet), amelyből 13 kérdés zárt, 1 kérdés nyílt végű, 1 pedig feleletválasztós, és a választól függően nyílt végű is (11. kérdés). A kérdőívet úgy állítottam össze, hogy kutatási kérdések megválaszolásához szükséges információkat több oldalról is megvilágítsák, így a megkérdezetteket pontosabb, árnyaltabb válaszadásra késztessem.

A kérdőívet a Google Űrlap segítségével szerkesztettem meg, és e-mailben, illetve közösségi oldalakon juttattam el a kitöltőknek, továbbá személyes – internetes – megkereséssel célzottan megszólítottam pályakezdő és leendő pedagógusokat is, hogy ebből a generációból is bizonyosan legyen válaszadó.

Az adatok feldolgozásához Excel táblázatokat alkalmaztam; a Google automatikus adatait újrakódoltam és újrászámoltam.

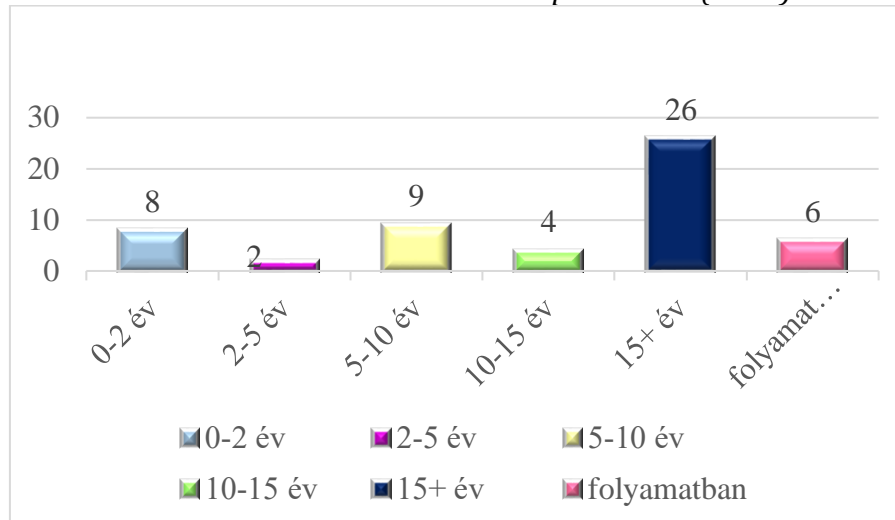
A kutatás eredményei

A válaszadók

A megkeresésekre 55 kitöltött kérdőív érkezett vissza. A válaszadás anonim volt, de néhány szociográfiai kérdést feltettem a kérdőív első kérdéscsoportjában. Ilyenek a konkrét végzettségre vonatkozó (2. és 3. kérdés), a jelenlegi pedagógusi munkára (1., 6. és 7. kérdés), a tanítási gyakorlatra, tapasztalatra vonatkozó (4. kérdés), illetve a munkavégzés jelenlegi helyére vonatkozó (5. kérdés) kérdések.

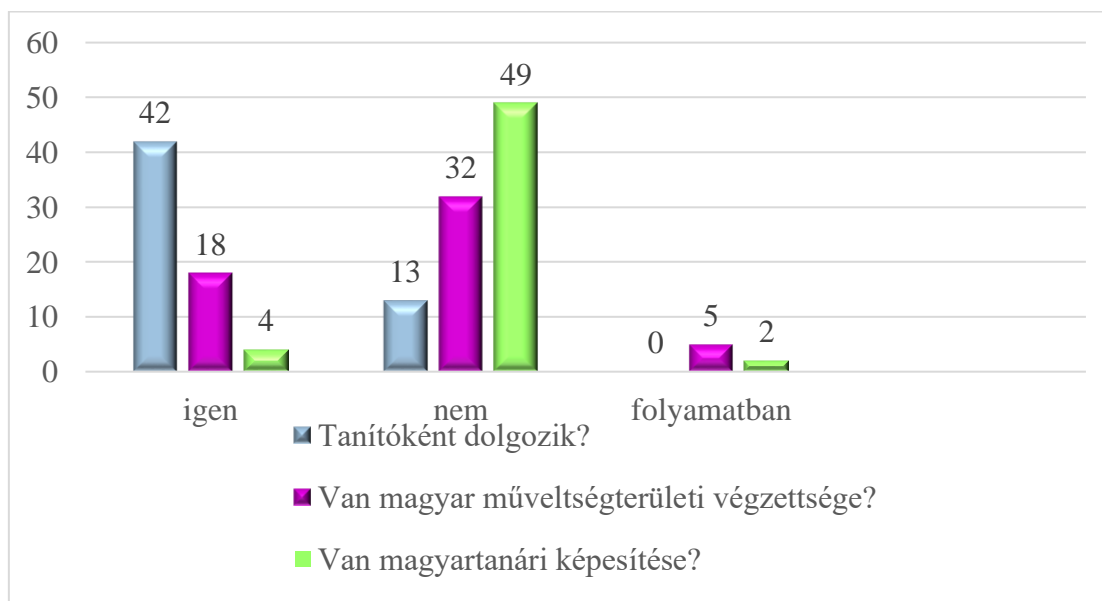
A kérdőívet kezdetben csak gyakorló pedagógusok számára terveztem, de menet közben felmerült az igény a még tanulmányaikat végző fiatalok megkeresésére is. A válaszadók pedagógiai tapasztalatát mutatja az 1. ábra (a kérdőív 5. kérdése). Ennek alapján az 55 válaszadó nagy többsége 15 évnél régebben van a pályán (26 fő), ami egybevág a pedagógusok életfájával a mai közoktatási gyakorlatban. (A kutatás nem terjedt ki a pedagógustársadalom előregedésének és a sürgős utánpótlásképzésnek a kérdésére, de ez az adat is jelzi a problémát). 10–15 éve tanít 4 fő, 5–10 éve 9 fő, 2 fő két évnél régebben tanít, 8 fő tekinthető pályakezdőnek (0–2 év), illetve 6 válaszadó még most folytatja tanulmányait. Mivel nagyon kevés az adat, így a generációk közötti véleménykülönbség mérésére ez a kutatás nem alkalmas, de kiindulópontja lehet egy nagyobb mintán végzett, az egyes pedagógusgenerációk közötti különbségeket mérő újabb kutatásnak.

1. ábra. A válaszadók tanítási tapasztalata (n=55)

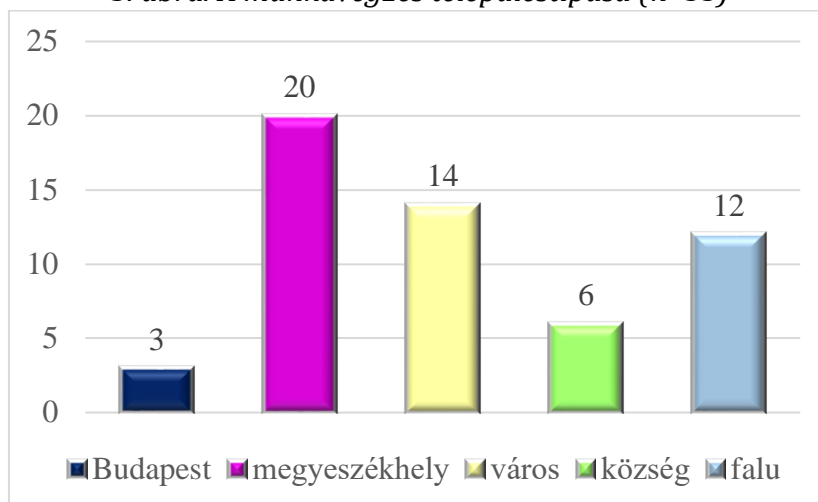
A kérdőív 1., 2. és 3. kérdése a válaszadó végzettségére kérdezett. Ezek alapján az 55 kitöltő nagy többsége tanítóként dolgozik (42 fő). 4 adatközlő nem válaszolt a kérdésre, 6 fő nem tanító (2. ábra). Az ábrán látható az is, hogy a 42 tanítóból 18 rendelkezik magyar műveltségterületi képesítéssel, és további 5 fő éppen ezt tanulja. A nem tanítói képesítéssel rendelkező 6 főből 4 magyartanár, 2 pedig magyar szakot végez.

2. ábra. A válaszadók végzettsége (n=55)

Rákérdeztem a válaszadó munkahelyének településtípusára is: minden megkérdezett településtípusról volt válaszadó, bár mindössze 3 budapesti, illetve 6 községi iskolában tanító pedagógus töltötte ki a kérdőívet. Láthatóan megyeszékhelyi pedagógusokat sikerült leginkább megszólítani (20 fő), illetve 14 városi pedagógust is. 12 pedagógus nyilatkozott úgy, hogy faluban tanít. Mivel a kutatás elemszáma nagyon alacsony, így ebből sem lehet messzemenő következtetéseket levonni.

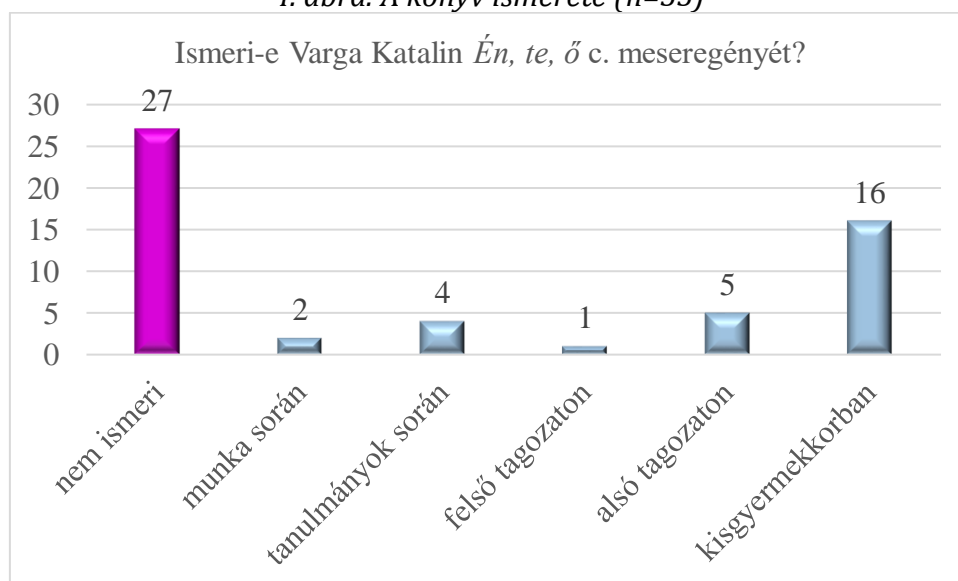
3. ábra. A munkavégzés településtípusa (n=55)

A kérdőív 6. és 7. kérdése arra kérdezett, hogy a válaszadók jelenleg is tanítanak-e magyart alsó vagy felső tagozaton. Az eredmények érdekesen alakultak: bár 42 fő nyilatkozott úgy, hogy tanítóként dolgozik, csupán 32 fő tanít magyart alsóban, 6 pedig felső tagozaton (magyartanári képesítéssel vagy azt tanulva). A felső tagozatos tanárok esetében a válasz magától értetődik, mivel kifejezetten magyartanári csoportokban osztottam meg a kérdőívet; a tanítóként dolgozó válaszadók közel negyede azonban nem tanít magyar anyanyelvi tárgyakat.

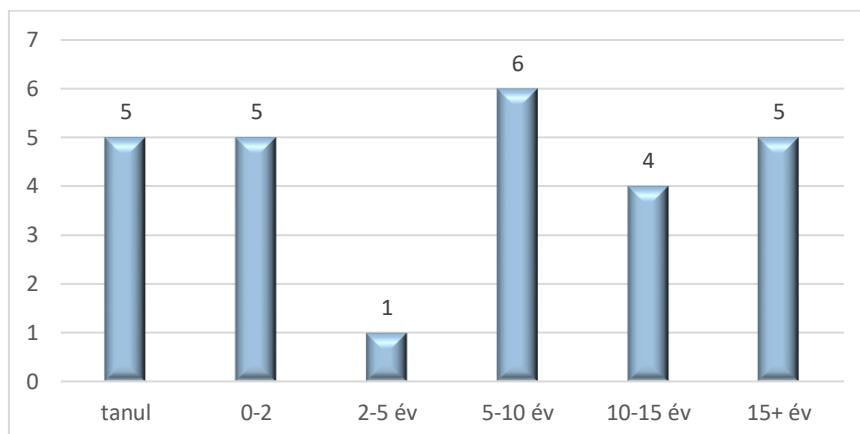
Az utolsó bevezető-előkészítő kérdés már a konkrét kutatási tárgyra vonatkozott: ismerik-e a megkérdezettek Varga Katalin könyvét. A további kérdésekre potenciálisan válaszolók számát ez a kérdés drasztikusan csökkentette. 27 fő válaszolt nemmel, 28 fő igennel. Az igenlő válaszok mellett arra is rákérdeztem, mióta ismerik a művet: ebből azt látjuk, hogy a többség gyermekkorában találkozott a meseregénnyel: 16 válaszadó kisgyermekkorában, 5 fő alsó tagozaton. 1 fő válaszolta, hogy felsőben ismerkedett meg a művel, 4 fő a tanulmányai során (nem részletezett időben), 2 fő a munkájában.

4. ábra. A könyv ismerete (n=55)

A művet nem ismerők esetében kíváncsi voltam a generációs megoszlásra (5. ábra), amire a pályán töltött időből tudtam következtetni, mivel a válaszadók korát nem kérdeztem meg.

5. ábra. A nemmel válaszolók pedagógusi tapasztalata (n=27)

A 27 nemmel válaszolóból 5 fő jelenleg végzi tanítói tanulmányait. Összesen 6 ilyen válaszadó volt, a 6. adatközlő nem válaszolt. Az adatközlők között 8 pályakezdő 0–2 éve tanít; közülük 5 fő nem ismeri a művet, míg 2 gyermekkorában, 1 pedig felső tagozaton találkozott vele. A 2–5 éve tanítók (2 fő) egyike nem ismeri a meseregényt, másikuk igen. Az 5–10 éve a pályán lévő 9 főből 6 pedagógus szintén nem ismeri a könyvet, a 10–15 éve tanító 4 főnek pedig egyike sem. Mindebből azt látjuk, hogy a legfeljebb 10 éve tanító, feltehetően 35 év alatti korosztály a vizsgált körben 29 fő, akik közül 21 fő nem ismerte a kutatás tárgyát (72%), míg a 26 pedagógusból, akik legalább 15 éve a pályán vannak, mindössze 5 fő (19%). Az eredmény nem véletlen, ha az eredeti megjelenési évet nézzük, viszont a könyv legfrissebb kiadása 2019-es; az első megjelenéstől eltelt időben pedig kilenc kiadást ért meg a mű, köztük ötöt 2010 után, ami egyértelműen jelzi, hogy van érdeklődés a meseregény iránt.

A meseregény alkalmazhatósága a tanításban

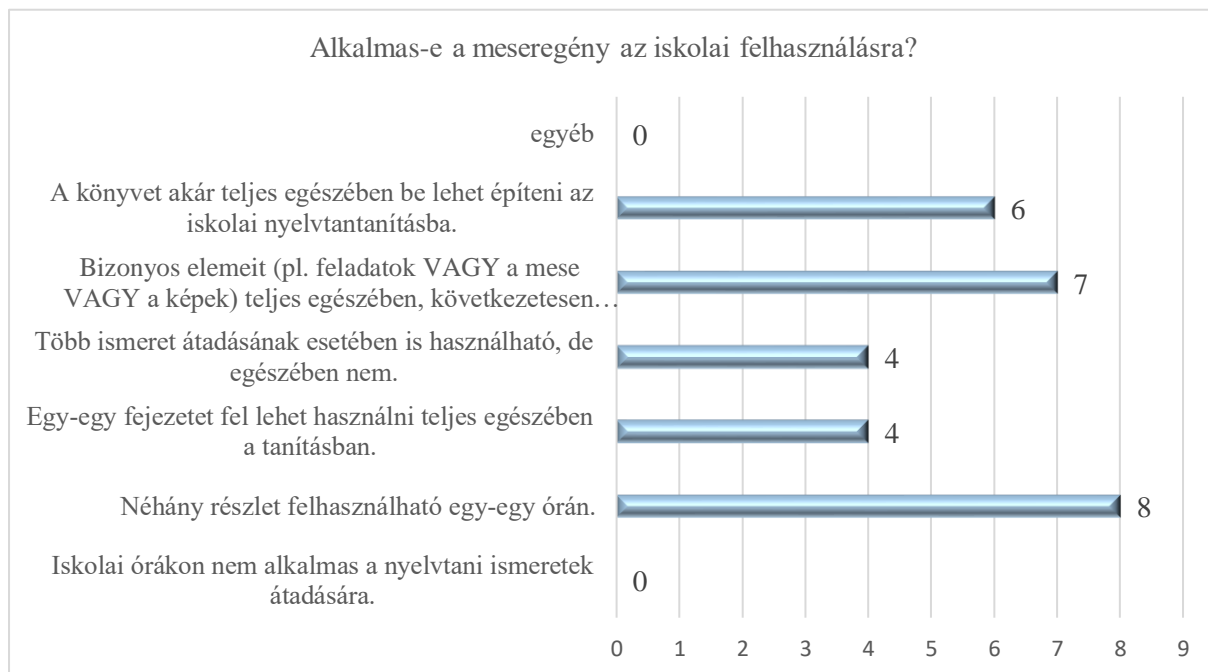
A kérdőív 9. kérdésével arra kérdeztem, hogy a kitöltők véleménye szerint a meseregény alkalmas-e a mai tanulók számára nyelvtani ismeretek közvetítésére. Erre a kérdésre értelemszerűen csak azoktól vártam választ, akik ismerik a művet (28 fő). 1 fő, aki a munkája során ismerte meg a művet, erre a kérdésre nem válaszolt, viszont 2 fő, akik nem ismerik a művet, erre a kérdésre mégis válaszoltak, így a válaszok száma 29.

Válaszként hat lehetőséget adtam meg a) iskolai órákon nem alkalmas a nyelvtani ismeretek átadására; b) néhány részlet felhasználható egy-egy órán; c) egy-egy fejezetet fel lehet használni teljes egészében a tanításban; d) több ismeret átadásának esetében is használható, de egészében nem; e) bizonyos elemeit (pl. feladatok VAGY a mese VAGY a képek) teljes egészében, következetesen át lehet emelni az iskolai nyelvtanórákra; f) a könyvet akár teljes egészében be lehet építeni az iskolai nyelvtanításba), illetve nyitva hagytam a lehetőséget saját vélemény megfogalmazására (egyéb).

A válaszadók nem utasították el egyáltalán a meseregényt (a) válasz), illetve saját véleményét sem fogalmazták meg (egyéb válasz) (6. ábra). 8 fő gondolja úgy, hogy a meseregény néhány részletét teljes egészében (b) válasz), illetve 7 fő szerint bizonyos elemeit (például a feladatokat, a képeket vagy a mesét; (e) válasz) fel lehet használni az alsó tagozatos nyelvtanórákon. 6 ember véleménye szerint a könyvet akár teljes egészében fel lehet használni a tanításban (f) válasz), míg 4–4 fő szerint egy-egy fejezet felhasználható (c) válasz), illetve több ismeret átadásában felhasználható, de egészében nem (d) válasz).

A könyvet nem ismerő két adatközlő, akik ennek ellenére válaszoltak a kérdésre, a b) és az e) lehetőséget jelölték meg, így szerintük (b) néhány részlet felhasználható egy-egy órán, illetve e) bizonyos elemeit (pl. feladatok VAGY a mese VAGY a képek) teljes egészében, következetesen át lehet emelni az iskolai nyelvtanórákra.

6. ábra. A meseregény alkalmassága a tanításra (n=29)

A meseregény felhasználásának ideje

A 10. kérdés burkoltan azt célozta, hogy képet kapjunk arról, jelen volt-e/van-e a meseregény a pedagógusok mai gyakorlatában. Emiatt a válaszokban időszakokat adtam meg, a 15 évnél régebben és a jelen között. A kérdésre 22 kitöltő válaszolt (kizárólag a könyvet ismerők közül). A válaszlehetőségek közül 5 feltételezte, hogy az iskolai órákon alkalmazzák/alkalmazták a pedagógusok a könyvet, 1 pedig arra utalt, hogy ajánlott olvasmány a mese a gyerekek számára.

A válaszadók közül 6 fő mai is használja a könyvet, 4 pedig az elmúlt öt évben is alkalmazta, tehát ők aktív felhasználónak tekinthetők. Az aktív használók között vannak pályakezdők és 15 évnél régebben a pályán dolgozók is, így a generációk megoszlása nem mutat egyértelmű mintázatot (ezt egy nagyobb mintán lenne érdemes megfigyelni). Összesen 5 válaszadó már nem használja aktívan a meseregényt, míg 7 pedagógus olvasmányként ajánlja a gyerekeknek (7. ábra).

A meseregény elutasításának oka

A kérdőív 11. kérdése azt firtatja, hogy azok, akik ismerik a könyvet, de nem használják, mivel indokolják ezt a döntést. A kérdőívet kitöltő 55 adatközlő közül 24 fő választotta a „nem használom” lehetőséget, és adott egyéni magyarázatot. Közülük 11-en válaszoltak úgy, hogy nem ismerik a könyvet: nem ismeri (6 fő), nem is hallott róla (2 fő), eddig nem ismerte (2 fő), vagy kimaradt az életéből (1 fő). 3 fő válaszadó más anyagokat használ, mivel „hatalmas a választék”, „számtalan kiadvány áll rendelkezésre”. 2 válaszadó még nem gondolt arra, hogy a könyvet a tanításban alkalmazza, de mindketten megköszönték

az ötletet. „Jobb”, „színesebb” lehetőségeket talált 1-1 fő, 1 pedig megfelelőnek tartja a jelenlegi tankönyvet. 1 pedagógus „inkább IKT-feladatokat épít be” az órájába; 1 pedagógus szerint a tananyag „eltér a könyvtől, nehéz lenne adaptálni”; 1 kitöltő „kezdő tanítóként még ismerkedik a tanmenetekkel, tankönyvek felépítésével, de szeretné később beépíteni”, 1 pedig jelenleg más tárgyat tanít, de a „könyvespolcán lapul egy példány” (1. táblázat).

1. táblázat. A könyvet nem használók indokai (n=24)

Nem ismeri (11 fő)	Nem ismeri – 6 fő Nem is hallott róla – 2 fő Nem ismerte eddig – 2 fő Kimaradt az életéből, nem ismerte – 1 fő
Van más anyag (3 fő)	Hatalmas a választék, elfeledte – 1 fő Nagyon nagy választék van a nyelvtanításhoz használható könyvekből, digitális anyagokból – 1 fő Számталan kiadvány áll rendelkezésre – 1 fő
Jobbat talált (3 fő)	Színesebb, játékosabb lehetőségeket használ – 1 fő Talált jobbat – 1 fő Inkább IKT-feladatokat épít be – 1 fő
Nem jutott még eszébe (2 fő)	„Nem jutott még eszembe, de köszönöm, hogy eszembe juttatta” – 1 fő „Nem volt még eszemben, de jó ötlet!” – 1 fő
Elégedett a tankönyvvel (1 fő)	„Teljesen megfelelő a mostani Apáczai-könyv” – 1 fő
Nem tanít nyelvtant (1 fő)	Jelenleg más tantárgyat tanít, de a könyvespolcán lapul egy példány – 1 fő
Kezdő (1 fő)	Kezdő tanítóként még ismerkedik a tanmenetekkel, tankönyvek felépítésével, de szeretné később beépíteni – 1 fő
Eltér az anyaga (1 fő)	A nyelvtan tananyag eltér a könyvtől, nehéz lenne adaptálni – 1 fő

A meseregény és a mai nyelvtani tananyag-előírás egybevetése

A kérdőív 12. kérdésében arról kérdeztem a válaszadókat, hogy megítélésük szerint a meseregényben megtalálható nyelvtani tartalom mennyiben feleltethető meg a jelenlegi – NAT által rögzített – tananyagtartalomnak.

A meseregény szinte minden olyan grammatikai elemet tartalmaz a szófajok témakörében, amelyek a 3–4. osztályos tananyagban megjelennek, de kicsit kevésbé részletesen, továbbá néhány hibával (vö. 2. fejezet). Teljes megegyezés tehát nincs, de a két dokumentum erős egyezést mutat.

A kérdőíven öt választ adtam meg a teljes mértékben egyezik és a nem egyeztethető össze skálán, és lehetőséget adtam az önálló válasz megfogalmazására is (egyéb).

A válaszadók (n=25) szinte mindannyian jól ítélték meg a regény tartalmának és a mai tananyagnak az összefüggését: 19 fő választotta a b) lehetőséget (a mai nyelvtani tananyag a könyvben találhatóval részben megegyezik, és ezek a részek felhasználhatók). További 4 fő szerint a tananyag és a regényben foglalt nyelvtani tartalom számos ponton

eltér, így a könyv csak ritkán használható fel az oktatásban (c) válasz), illetve még 1 fő szerint az eltérés oly nagy mértékű, hogy a könyvnek csak egy-két elemét lehet felhasználni. Az egyéb válaszok között olvasható egy őszinte vallomás is: „nem tudok erről nyilatkozni, nem emlékszem a tartalmára”. Ez utóbbi válaszadó több mint 15 éve tanít tanítóként, városban, és a meseregény néhány elemét tartja felhasználhatónak az oktatásban, de ő maga egyáltalán nem használja, mivel számos, jobb kiegészítő anyagot talál a piacon (8. ábra).

8. ábra. A meseregény és a mai nyelvtani tananyag megfeleltetése (n=25)

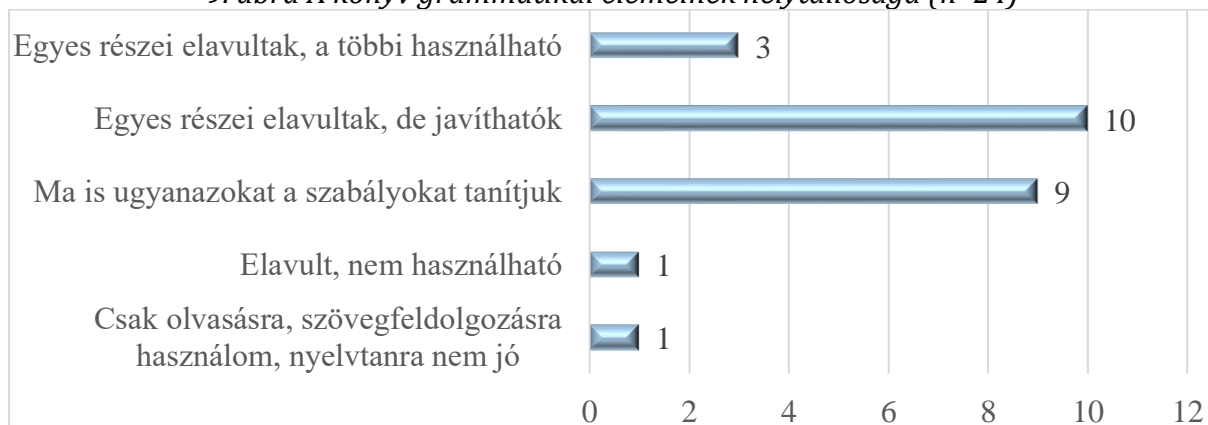

A meseregényben megfogalmazott grammatikai ismeretek helytállósága

Kutatásomban azt is megvizsgáltam, mennyiben felelnek meg a meseregénybe foglalt grammatikai ismeretek mai nyelvemléti tudásunknak (vö. 2. fejezet), illetve hogyan ítéli ezt meg azok a pedagógusok, akik ismerik a művet. Erre vonatkozott a kérdőív 13. kérdése (Mennyiben találja ma is helytállónak a meseregényhez kapcsolódó nyelvemléti és helyesírási törvényeket, szabályokat, fogalmakat?).

E kérdés esetében is öt válaszlehetőséget adtam meg a ma is ugyanezeket a fogalmakat és szabályokat tanítjuk megállapítástól a könyv elavult, nem használható elutasításig. A válaszadók (n=24) két lehetőség mellett tették le markánsan a voksukat. 9 fő szerint a könyvben található grammatikai ismeretek teljes mértékben helytállóak, ma is ezeket tanítjuk – mint korábban kifejtettem, ez nincs így –, illetve további 10 fő szerint a könyv egyes részei elavultak, de javíthatók. A könyvet elavultnak tekintő válaszadók közül 3 szerint a könyv egyes részei elavultak, így csak egy-egy elméleti és gyakorlati részt tud felhasználni, 1 kitöltő csak olvasásra, szövegfeldolgozásra használja, 1 pedig teljesen elavultnak tartja, így egyáltalán nem használja (9. ábra). 3 fő nem adott semmilyen választ. Ezek alapján a 24 válaszadó elsöprő többsége (19 fő) szerint a könyvben közvetített nyelvtani ismeretek ma is relevánsak, vagy kis javítással ma is megfelelőek.

9. ábra A könyv grammatikai elemeinek helytállósága (n=24)

A meseregény felhasználásának lehetséges területei

A kérdőív 14. kérdése a legösszetettebb, mivel ebben kérdeztem rá arra, hogy a változatos szövegtípusokat, különböző nyelvi-nyelvtani magyarázatokat és feladatokat tartalmazó könyv mely rétegét alkalmazzák – vagy tartják felhasználhatónak – a mai tanítók.

A kérdésre – *Milyen formában alkalmazza a tanításban a meseregényt?* – 20 választ, illetve az „egyéb” lehetőséget adtam meg. A lehetséges válaszokban igyekeztem leírni minden olyan területet, amelyen elképzelhetőnek tartom a felhasználást. Az a)–e) válaszok a nyelvtani ismeretek tanítása során feltételezi a könyv alkalmazását; az f) válasz csak a verseket emeli ki; a g) és h) válaszok a szókincsfejlesztést; az i)–q) válaszok a képsorozatok különböző felhasználási módjára kérdeznak nyelvtan- és fogalmazásórán, illetve otthoni feladatként; az r)–t) válaszok pedig olvasmányként értelmezik a könyvet. A kitöltők tetszés szerinti számot jelölhettek meg, illetve önálló választ is adhattak.

A megadott lehetőségekből látható, hogy a könyv felhasználását előzetesen hat területen feltételeztem: a nyelvtan tanításában, a játékos feladatok, rejtvények megoldásában, a versek és a teljes mese olvasásában, szókincsfejlesztésben, illetve a képsorozatok – melyek értelmezése teszi teljessé a mese szövegét – felhasználásában a szövegalkotás fejlesztésére. Mivel egy kitöltő bármennyi választ megjelölhetett, így a 24 válaszadó összesen 75 lehetőséget jelölt meg, és 5 „egyéb” válasz is született (2. táblázat).

2. táblázat. A meseregény felhasználási területei (n=24)

Nyelvtanítás	27
Játékos feladatok, rejtvények	11
Versek	5
Szókincsfejlesztés	9
Képsorozatok	18
Meseolvasás	5

A táblázatban látható, hogy a pedagógusok leginkább az új nyelvtani ismeret bemutatására, tanítására használják a könyvet (27 jelölés). A képsorozatokot 18 alkalommal választották, így ezen a két területen tűnik leginkább alkalmazhatónak a könyv. A könyv erősségei közé tartoznak a játékos feladatok, rejtvények, agyozgatók, a pedagógusok

azonban csak 11 esetben jelölték meg ezeket. Szókincsfejlesztésre használja a könyvet 9 pedagógus, a verseket és a meséket pedig 5-5 esetben jelölték meg.

Az eredmény azért meglepő, mert a fejtörők és a képek, képsorozatok a könyv leginkább időtálló elemei, de a kutatásban mégsem ezeket emelték ki a megkérdezettek, illetve meglepő, hogy magát a mesét is csak öten jelölték meg, éppen annyian, mint a tanverseket.

A 3. táblázatban látható, hogy az egyes területeken belül hogyan alakultak a felhasználók preferenciái. Ebből kitűnik, hogy a pedagógusok legnagyobb számban mégis a rejtvényeket, játékos feladatokat jelölték meg felhasználási lehetőségként (11 fő); emellett leginkább a nyelvtani szabályok megfogalmazásában és a nyelvtani anyag gyakorlásában fordulnak a könyvhöz (9-9 fő). Hét válaszadó a szógyűjteményeket, példákat használja fel szókincsfejlesztésre. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a meseregényt leginkább a nyelvtan tanítására és gyakorlására használják a pedagógusok, szívesen használják a rejtvényeket, és alkalmasnak tartják a szókincsfejlesztésre is.

Ha az egyes területeket nézzük részletesen, akkor a nyelvtantanítás esetében a feladatok, ábrák, táblázatok, képek felhasználása jellemző. A képsorozatokról feltételeztem, hogy ezeket a szöveg részeként, olvasás során közösen értelmezhetik a tanórán, esetleg önálló vagy csoportos szövegalkotási feladatként szolgálhatnak szóban és/vagy írásban a fogalmazásórán, és ennek megfelelően fogalmaztam meg a választható válaszokat (lehetőséget adva az önálló válaszadásra). A részletes adatokból kitűnik, hogy a válaszadók mind a hat lehetőséggel élnek az órákon; a legtöbb jelölést az önálló, a csoportos és a közös szövegalkotás kapta (4-4 fő).

A játékos feladatokat a kérdőív nem részletezte; feltételeztem, hogy aki a könyv ilyen részeit kiemeli, annak számára maga a rejtvény, a játék az érdekes, nem pedig annak típusa. Mivel ezt az egy lehetőséget 11 válaszadó jelölte meg, megállapíthatjuk, hogy valóban a rejtvények, játékok a leginkább sikeres, ma is használt elemei a könyvnek.

Szókincsfejlesztésre kiválóan alkalmasak a szógyűjtemények, képes szótárak, amelyek különösen sok rokon értelmű és ellentétes jelentésű szót sorakoztatnak fel, szinte minden szófaj esetében; ezt a válaszadók közül 7 (szógyűjtemények) és 2 fő (képek) gondolta így.

A mű a nyelvtani ismeretek, nyelvi játékok nélkül, önmagában is teljes szöveg, mese, amit nyelvtani tanversek egészítenek ki. A szerző nyelvi humora különösen ez utóbbiakban érhető tetten: bár nem azonos színvonalúak ezek a versek, némelyik mégis érdekesség lehetne a nyelvtan tanításában. A versek a nyelvtani elemek, szabályok konceptualizálásának magától értetődő színterei (Saricoban és Metin, 2000), így a verseket ebben a minőségben is fel lehetne használni, különösen a helyesírási ismeretek bevésésében, mégis csupán 5 pedagógus jelölte meg a versek elolvasását.

Még meglepőbb, hogy ugyanígy csak öt ember jelölte meg, hogy olvassák magát a mesét is; egy pedagógus csak részleteket olvastat belőle, egy közös olvasmányként dolgozza fel az osztályával, hárman pedig közösen olvassák, délután, tanórán kívül. Az egyik válaszadó megjegyzése (15. kérdés) magyarázatot adhat erre:

„Nagyon jó könyv, de a mai gyerekeket már nem köti le teljes egészében. Negyedikben lenne a legjobb használni, de 10–11 évesen már másfajta történetek érdekesebbek a gyerekeknek, ez túl »babás«”.

A 17 válaszlehetőség mellett saját véleményyt is írhattak a kitöltők: 5 ilyen (egyéb) válasz érkezett. Ezek azonban kivétel nélkül nem új felhasználási lehetőségeket fogalmaztak meg, hanem azt, hogy *már/még/mostanában nem használják* a könyvet. Két válaszadó ezt

kicsit ki is egészítette: egyikük arról számolt be, hogy az osztály könyvtárában több példány is van, amit a gyerekek délután vagy otthon olvasnak, másikuk pedig így fogalmazott: „...a listát elmentem ötletként :)”.

3. táblázat. A felhasználás területei részletesen (n=24)

Nyelvtantanítás (27)	Egy-egy nyelvtani-helyesírási jelenséghez tartozó feladatokat használok a könyvből	9
	Felhasználom a képeket egy-egy nyelvtani jelenség szemléltetésére (pl. <i>j</i> vagy <i>ly</i> , írásban jelölt teljes hasonulás)	4
	Konkrét nyelvtani ismereteket tanítok meg a könyv segítségével (pl. a toldalékok fajtái)	5
	Nyelvtani szabályokat fogalmazunk meg a példák, ábrák, táblázatok segítségével	9
Képsorozatok (18)	Felhasználom a képsorozatokot közös mondat- és szövegalkotásra szóban a tanórán	2
	Felhasználom a képsorozatokot közös mondat- és szövegalkotásra szóban és írásban a tanórán	2
	Felhasználom a képsorozatokot önálló szövegalkotásra szóban a tanórán	4
	Felhasználom a képsorozatokot önálló szövegalkotásra írásban a tanórán	2
	A képsorozatokról történeteket fogalmazunk meg közösen fogalmazásórán	4
	A képsorozatokról történeteket alkotnak a tanulók csoportban fogalmazásórán	4
Játékos feladatok, rejtvények (11)	Felhasználom a könyv játékos nyelvtani feladatait (szópiramis, bűvös négyzet, betűrejtvények)	11
Szókincsfejlesztés (9)	Szókincsfejlesztésre használom a szógyűjteményeket, példákat	7
	Szókincsfejlesztésre használom a képeket a hozzájuk tartozó szavakkal	2
Versek (5)	Verseket olvasunk a könyvből	5
Mese	Elolvassuk a mese egy-egy részletét	1
	Meseregényként, közös olvasmányként olvassuk a történetet tanórán	1
	Meseregényként, közös olvasmányként dolgozzuk fel tanórán kívül, pl. délután	3
Összes jelölés		75

További vélemények a könyvről

A kutatásban fontosnak tartottam, hogy leképeződjenek azok az empirikus megfigyeléseim, hogy a pedagógusok egyfajta nosztalgiával emlékeznek a könyvre, jónak tartják ma is. Emiatt a kérdőív utolsó – nyílt végű – kérdésében arra kértem a válaszadókat, hogy fogalmazzanak meg egy-két gondolatot, véleményt, benyomást vagy emléket Varga Katalin meseregényéről. A kitöltők, illetve a könyvet ismerők (28 fő) közül 21-en ezt meg is tették. A válaszokban megfigyelhető néhány visszatérő elem.

Az egyik legfontosabb, kiemelkedő motívum, hogy sokak számára a könyv iránti vonzódás a gyermekkori emlékekben gyökerezik. 9 válaszadó fogalmazta meg, hogy régóta szereti, gyermekkorában szerette, szívesen olvasta, élvezte az interaktivitását. 2 fő megjegyezte, hogy éppen emiatt ajánlja is a diákjainak, további 2 fő pedig emiatt használja vagy használta is pedagógusként; így összesen 4 fő – annak ellenére, hogy ez a kérdések között is szerepelt – megismételte, hogy használta vagy használja a könyvet a tanításban. További 2 fő kifejezetten hasznos tananyagnak tartja a művet: egyikük korábban a hivatalos tankönyv kiegészítéséhez alkalmazta, míg másikuk egyenesen javasolná „tankönyvként a nyelvtan tanításában”.

További 3 pedagógus szerint a könyv „a nehéz jelenségeket közelebb viszi a gyerekekhez”, „észrevétlenül tanít”, így „a tanulás szórakoztató kaland” lesz a gyerekeknek.

Az egyedi, a többiekhez nem sorolható válaszok között a szűkszávú „pozitív” jelzőt és a „nem használom, bár itthon megtalálható a könyvespolcon” megjegyzést találjuk. A vélekedések két szélső pólusaként értelmezhető két válasz: „eddig nem ismertem, de utána nézek”, írja egy válaszadó, aki 10–15 éve tanít megyeszékhelyen, alsó tagozaton, nincs magyar műveltségterületi képesítése. A másik válaszadó falusi tanító, aki több mint 15 éve tanít, neki sincs magyar műveltségterülete, de örül, „hogy mások is fontosnak tartják ezt a könyvet”. Ez a két válasz is alátámasztja, hogy nem található olyan generáció, amely bizonyosan ismerné a művet, és biztosan használta vagy használja is; ezt okozhatja a nagyon kicsi esetszám, így a kérdés megválaszolásához jóval több adatközlőre lenne szükség.

Két olyan válasz érkezett, amelyek a könyv értékének elismerése mellett a felhasználás problémáját is megfogalmazta: „ahhoz, hogy a tanítás során is alkalmazni tudjam, modernizálni kellene”; „10–11 évesen már másfajta történetek érdekesebbek a gyerekeknek, ez túl »babás«. Jó lenne egy modernizált változat.”

A kutatási kérdések megválaszolása

A kutatás megkezdése előtt – korábbi empirikus megfigyeléseimre alapozva – öt kutatási kérdést határoztam meg. Kíváncsi voltam arra, hogy a ma tanító pedagógusok ismerik-e Varga Katalin könyvét; ezt alkalmasnak tartják-e iskolai felhasználásra; összeegyeztethetőnek tartják-e a könyvben fellelhető ismereteket a mai nyelvtani tananyaggal; a könyv milyen részeit és milyen fejlesztésre használják; illetve felhasználják-e a könyv képsorozatait a szövegalkotás fejlesztésére. Az adatok elemzésével megkaptam a választ a kérdéseimre.

Ismerik-e a ma tanító pedagógusok Varga Katalin könyvét?

Kérdőíves megkeresésemre 55 fő válaszolt, ami nagyon szűk kört jelent. Az eredmény éppen ezért nem képezi le a pedagógustársadalmat, de a megkérdezettek körében kiegyensúlyozott eredmény született: 28 fő válaszolt igennel, 27 fő nemmel a kérdésre. Sem a könyvet ismerők, sem a könyvet nem ismerők között nem lehetett megállapítani mintázatot a tanítási tapasztalat, a munkavégzés településtípusa vagy magyar szakos végzettség, illetve magyar műveltségterület megléte alapján, bár a jelenleg tanítói tanulmányokat folytató egyetemi hallgatók közül csak 1 ember ismeri a könyvet. Pontosabb eredményt csak nagyobb adatközlői sokaságban lehetne nyerni.

Alkalmasnak találják-e a pedagógusok a könyvet iskolai felhasználásra?

Bár 28 kitöltő ismerte a könyvet (közülük 27 válaszolt), erre a kérdésre mégis 29 válasz érkezett. Ezekből 2 választ törölni kellett, mivel olyan emberek adták, akik nem ismerik a könyvet. Ennek alapján 6 pedagógus teljes egészében alkalmasnak tartja a könyvet iskolai

feldolgozásra, 6, illetve 7 ember bizonyos elemeit vagy néhány részletét felhasználhatónak tartja, de a maradék 8 válaszadó is valamilyen mértékben alkalmasnak találja arra, hogy ma is része legyen a nyelvtantanításnak. Elutasító válasz nem érkezett, így megállapítható, hogy a könyv ismerői – bár eltérő mértékben – mindannyian érdemesnek tartják a művet órai felhasználásra.

Megfeleltethető-e a könyv tartalma a mai tananyagnak?

A megkérdezett pedagógusok egyértelműen azon a véleményen vannak, hogy „a mai nyelvtani tananyag a könyvben találhatóval részben megegyezik, és ezek a részek felhasználhatók” (19 fő); további 5 fő szerint, ha eltér is, bizonyos részei még mindig felhasználhatók (egy-két részlet felhasználható; ritkán használható), így kimondhatjuk, hogy a könyv ismerői szerint a mai nyelvtani anyaggal összeegyeztethető a meseregényben foglalt grammatikai ismeret.

Milyen részeit és milyen fejlesztésre alkalmazzák a pedagógusok?

A negyedik kutatási kérdés megválaszolásához a kérdőív 14. kérdésére adott válaszokat kell megvizsgálni (vö.: 4.7. fejezet). Ezek alapján látjuk, hogy a pedagógusok leginkább a játékos nyelvi-nyelvtani feladatokat: szópiramisokat, betűrejtvényeket, bűvös négyzeteket viszik be a tanórákra (11 fő). Emellett a képeket, ábrákat, feladatokat felhasználják a nyelvtani-helyesírási szabályok megfogalmazásához (9 fő), továbbá szintén a képeket, szógyűjteményeket, képes szótárakat a szókincs fejlesztésére (7 fő). Meglepő módon – de ennek már megkíséréltem magyarázatát adni – maga a szöveg (mese, versek) csupán 5-5 válaszadónál jelent meg, így kimondhatjuk, hogy a megkérdezettek körében leginkább a nyelvi fejtörők, képek és ábrák jelennek meg a pedagógusok kiegészítő anyagai között.

Alkalmazzák-e a pedagógusok a képsorozatok szövegalkotásra?

A meseregény egyik legmegkapóbb sajátossága az interaktivitás, amely nemcsak a sok feladatban testesül meg, de abban is, hogy az olvasó aktív közreműködője a történet-szerzésnek: a mesélő több ponton elhallgat, helyette képsorozatok szövik tovább a történetet. Több esetben egy-egy kulcsszó segíti a történet folytatását, más esetekben azonban a képek alapján kell kitalálni, mi történt a szereplőkkel. Azonban a meseszövegben a szerző a képsorozatok követően mindig utal arra, hogy milyen eseményeket rejtettek a képek, így bármilyen fokon is áll az olvasó a képolvasásban, szövegalkotásban, a történet menetéről nem marad le.

Egy-egy képsorozat általában 6-8 képből áll; többségük továbbviszi a mese eseménysorát (például Hajótörés, Van – volt – lesz, Oroszlánt jövőben is érhet baj, Visszatérés a jelenbe, Mi történt ezután? Hogyan utaztak a rénszarvasok szigetére?), míg mások (például A két teknősbéka meséje, Hogyan teremtett Klotild rendet a madarak között?, Kaland a tengeren, Elefánt-szigeten stb.) egy-egy nyelvtani jelenség játékos, mesés magyarázatát adják, de abban megegyeznek, hogy mindegyik önálló, egész eseménysor, a mese szövegétől függetlenül is értelmezhető, így érdemes megvizsgálni, mennyiben használják fel a pedagógusok ezeket a képsorokat a szövegalkotás fejlesztésére.

A kérdőíven 9 alkérdés kérdezett rá erre. Három kérdés (i, j, o) közös szóbeli és/vagy írásbeli szövegalkotást feltételezett, egy (p) kérdés) csoportos szóbeli szövegalkotást, míg öt kérdés (k, l, m, n, q) önálló szövegalkotás szóban, írásban, órán, otthon vagy szorgalmi feladatként.

A pedagógusok válaszai nagyon változatosak, nem alakult ki egységes mintázat. A 24 válaszadóból azonban 18-an jelezték, hogy használják a mesekönyv képsorozatait, ami nagyon jelentős arány. Legnagyobb számban (4-4 fő) önálló tanórai szövegalkotásban,

csoportos és közös szövegalkotásban hasznosítják a könyv képsorozatait. A lehetséges válaszok közül a fogalmazást nem jelölik ki a pedagógusok sem házi, sem szorgalmi feladatnak, ez pedig azt jelenti, hogy a könyv felhasználása a történetalkotásban inkább tanórai feladatként jelenik meg a pedagógusok módszerei között.

A fentiek alapján elmondhatjuk, hogy a kutatási kérdésekre megfelelő válaszokat adtak a kérdőív eredményei, de ezekben nincs erőteljes felhasználási mintázat, egyértelműen kijelölhető felhasználási terület. Abban azonban a megkérdezettek egyetértének, hogy a meseregény és a hozzá kapcsolódó elméleti anyag, illetve a képek, ábrák és játékos feladatok megfelelnek – néhol javítva – a mai tananyagnak, felhasználhatók mind a nyelvtan-helyesírás tanításában, mind a szövegolvasásban, színesíthetik, a gyerekek számára is érdekesé, befogadhatóvá tehetik a grammatikai ismereteket, fejleszthetik a szókincset és a szövegalkotási képességet.

Összegezve a pedagógusoknak a kutatás során feltérképezett véleményét, úgy tűnik, hogy a közel 50 éves könyv olyan egyedülálló mű, amely a mai napig megállja a helyét akár az iskolákban is. Érdemes továbbadni, megismertetni mind az újabb pedagógusgenerációkkal, mind pedig a mai – valóban színesebb, vibrálóbb, élőbb – szemléltetéshez szokott kisdíákokkal. Ehhez pedig – ahogyan az egyik pedagógus fogalmazott: „jó lenne egy modernizált változat”.

A meseregény tovább élésének, megújulásának lehetősége – annak ellenére, hogy a megkérdezett pedagógusok előszeretettel alkalmazzák – nem a játékos feladatokban, agymozgatókban, rejtvényekben lehet, nem is a nyelvtani ismeretek bemutatásában, hiszen erre már újabb, modernebb lehetőségek is vannak. Időtálló viszont az, amiben különösen kiváló a könyv: a meseszövébe bevonja az olvasókat a képolvasás segítségével, akik így aktív formálóivá is válnak a történetnek. Képes és írott szógyűjtemények, szinonima- és antonimatárak segítik a szövegalkotásban a diákokat, miközben igényesen fejlesztik a szókincset is. Így vihetnék legsikeresebben tovább a tanítók Varga Katalin mesébe oltott örökségét.

Irodalom

Bosnyák Viktória (2006). *A sirály a király?* Szeged: Könyvmolyképző Kiadó

Bosnyák Viktória (2017). *Ezt nevezem!* Budapest: Móra

Bosnyák Viktória (2019). *A nagy szókincsrablás.* Budapest: Móra

Bosnyák Viktória (2022). *Amikor kivirágzott a fánkfánk.* Budapest: Tinta Kiadó

Saricoban, Arif – Metin, Esen (2000): Songs, Verse and Games for Teaching Grammar. *The Internet TESL Journal*, 6(10) [online] <URL: <http://iteslj.org/Techniques/Saricoban-Songs.html>

Varga Katalin (1973): *Én, te, ő – Kalandok a szófajok birodalmában.* Budapest: Móra

SUMMARY**I, You, He, She – A picture story-book for the teaching of grammar**

Katalin Varga's picture story-book entitled I, You, He, She, It was published by Móra Publishing House in 1973. The first edition was followed by several subsequent ones, most of them by Móra (1978, 1982, 1987, 1993, 2013, 2015, 2016, 2018, 2019), and by Santos in 2005 and 2006. The repeated editions, and the recent ones published almost annually, refer to the fact that the nearly fifty year old story-book, which helped and supported the teaching of grammar in case of 8–10 year old pupils, and besides this the development of their mother tongue competence, logical thinking, metalanguage competence, is still relevant today.

This article presents the concept of the story-book, the pictures and the sequence of images which connect the fairy story to specific knowledge. Besides this, it subjects its language theory content, the exercises connected to it to critical analysis, and it presents the results of an empirical research on the question of the use of Katalin Varga's exciting picture story-book during the preparation for the lessons, the lessons or perhaps out-of-school activities by the older and the younger generations of teachers.

Keywords: teaching of grammar, story-book, cartoon, methodology

Melléklet**Kérdőív**

1. *Jelenleg tanítóként dolgozik-e?*
 - a) igen
 - b) nem
2. *Van-e magyar műveltségterületi képzettsége?*
 - a) igen
 - b) nem
 - c) jelenleg végzem a magyar műveltségterületi képzést
3. *Van-e magyartanári képesítése? (felső tagozatos magyartanár)*
 - a) igen
 - b) nem
 - c) jelenleg magyar szakot végzek
4. *Mennyi ideje tanít a közoktatásban?*
 - a) 0–2 év
 - b) 25 év
 - c) 5–10 év
 - d) 10–15 év
 - e) több mint 15 év
 - f) jelenleg folyamatban van a tanítói képesitésem
5. *Milyen településen tanít?*
 - a) Budapest
 - b) megyeszékhely
 - c) város
 - d) község
 - e) falu
6. *Tanít-e magyar nyelvtan tantárgyat jelenleg is alsó tagozaton?*
 - a) igen
 - b) nem
7. *Tanít-e magyar nyelvtan tantárgyat jelenleg is felső tagozaton?*
 - a) igen
 - b) nem
 - c) igen, 5–6. osztályban
 - d) igen, 5–8. osztályban
8. *Ismeri-e Varga Katalin Én, te, ő c. meseregényét? (Amennyiben nem, kérem, a válaszadás után lépjen tovább a 11. kérdéshöz, majd menjen a 2. szakasz végére, és kattintson a küldés gombra!)*
 - a) igen
 - b) igen, már kisgyermekkoromban megismertem
 - c) igen, alsó tagozatos iskolásként találkoztam vele
 - d) igen, felső tagozatos iskolásként találkoztam vele
 - e) igen, a munkám során találkoztam vele
 - f) nem
9. *Alkalmasnak találja-e a meseregényt arra, hogy a mai gyerekek abból az iskolai órák során nyelvtani ismereteket szerezzenek? Jelölje meg azt a választ, amely a leginkább tükrözi a véleményét, vagy írjon saját választ!*
 - a) Iskolai órákon nem alkalmas a nyelvtani ismeretek átadására.
 - b) Néhány részlet felhasználható egy-egy órán.
 - c) Egy-egy fejezetet fel lehet használni teljes egészében a tanításban.
 - d) Több ismeret átadásának esetében is használható, de egészében nem.
 - e) Bizonyos elemeit (pl. feladatok VAGY a mese VAGY a képek) teljes egészében, következetesen át lehet emelni az iskolai nyelvtanórákra.
 - f) A könyvet akár teljes egészében be lehet építeni az iskolai nyelvtantanításba.
 - g) egyéb
10. *Ön használja/használta-e a meseregényt valamilyen formában az iskolai nyelvtantanításban?*
 - a) Igen, ma is használom, rendszeresen
 - b) Igen, pedagógusi munkámban az elmúlt 5 év folyamán
 - c) Igen, pedagógusi munkámban kb. 5-10 évvel ezelőtt

- d) Igen, de pedagógusi munkámban már legalább 15 évvel ezelőtt, azóta nem
 e) Az iskolai tanításban nem használom, de olvasásra ajánlom a gyerekeknek
 f) Egyáltalán nem használom
11. Amennyiben nem használja a könyvet, kérem, az Egyéb válasznál röviden indokolja, miért nem használja!
 a) Használom a könyvet
 b) Egyéb
12. Mennyiben találja a könyv nyelvtani és gyakorlati részét összeegyeztethetőnek a mai nyelvtan tananyaggal? Válassza ki az Ön véleményével leginkább egyező választ, vagy írjon saját véleményt!
 a) A mai nyelvtani tananyag a könyvben találhatóval teljes egészében megegyezik, így felhasználható
 b) A mai nyelvtani tananyag a könyvben találhatóval részben megegyezik, és ezek a részek felhasználhatók
 c) A mai nyelvtani tananyag számos ponton eltér a könyvben találhatóától, ezért csak ritkán használható fel
 d) A mai nyelvtani tananyag olyan mértékben eltér a könyvben találhatóától, hogy csak egy-két részletét tudom felhasználni
 e) A mai nyelvtani tananyag egyáltalán nem egyezik meg a könyvben találhatóával, emiatt nem használható fel
 f) Egyéb
13. Mennyiben találja ma is helytállónak a meseregényhez kapcsolódó nyelvelméleti és helyesírási törvényeket, szabályokat, fogalmakat?
 a) Ma is ugyanazokat a szabályokat és fogalmakat tanítjuk, amiket a könyv tartalmaz
 b) A könyv egyes megállapításai elavultak, de ezek kijavításával továbbra is használható a könyv
 c) A könyv egyes megállapításai elavultak, ezért csak egy-egy részét alkalmazom a könyv elméleti és gyakorlati elemeinek
 d) A könyv a nyelvtan tanítására nem alkalmas, ezért csak olvasásra, szövegfeldolgozásra használom
 e) Egyéb
14. Milyen formában alkalmazza a tanításban a meseregényt? Válassza ki az Ön véleményét leginkább tükröző választ, vagy írjon saját feleletet! Több választ is megjelölhet!
 a) Egy-egy nyelvtani-helyesírási jelenséghez tartozó feladatokat használok a könyvből;
 b) Nyelvtani szabályokat fogalmazunk meg a példák, ábrák, táblázatok segítségével;
 c) Felhasználom a könyv játékos nyelvtani feladatait (szópiramis, bűvös négyzet, betűrejtvények)
 d) Felhasználom a képeket egy-egy nyelvtani jelenség szemléltetésére (pl. j vagy ly, írásban jelölt teljes hasonulás);
 e) Konkrét nyelvtani ismereteket tanítok meg a könyv segítségével (pl. a toldalékok fajtái);
 f) Verseket olvasunk a könyvből;
 g) Szókincsfejlesztésre használom a képeket a hozzájuk tartozó szavakkal;
 h) Szókincsfejlesztésre használom a szógyűjteményeket, példákat;
 i) Elolvassuk a mese egy-egy részletét;
 j) Meseregényként, közös olvasmányként olvassuk a történetet a tanórákon;
 k) Meseregényként, közös olvasmányként olvassuk a történetet a tanórákon kívül, pl. délután;
 l) Felhasználom a képsorozatokat közös mondat- és szövegalkotásra szóban a tanórán;
 m) Felhasználom a képsorozatokat közös mondat- és szövegalkotásra szóban és írásban a tanórán;
 n) Felhasználom a képsorozatokat önálló szövegalkotásra szóban a tanórán;
 o) Felhasználom a képsorozatokat önálló szövegalkotásra írásban a tanórán;
 p) Felhasználom a képsorozatokat önálló szövegalkotásra írásban házi feladatként;
 q) Felhasználom a képsorozatokat önálló szövegalkotásra írásban szorgalmi feladatként;
 r) A képsorozatokról történeteket fogalmazunk meg közösen fogalmazásórán;
 s) A képsorozatokról történeteket alkotnak a tanulók csoportban fogalmazásórán;
 t) A képsorozatokat felhasználom önálló fogalmazás alkotására a fogalmazásórán
15. Kérem, írjon egy-két gondolatot, véleményt, benyomást vagy emléket Varga Katalin meseregényéről! Válasza nagyon fontos és értékes, ezért kérem, ne hagyja üresen a mezőt!